

CEMAL SÜREYA DOSYASI
DOSSIER CEMAL SÜREYA

EDEBİYAT GÖÇEBESİ CEMAL SÜREYA'NIN POETİKASI*

Tuğrul İNAL**

Sanatın geleceği bir kadının yüzündedir.

Modigliani

LA POÉTIQUE D'UN MIGRANT DE LA LITTÉRATURE : CEMAL SÜREYA

Peut-on vraiment croire Cemal Süreya, né en 1931, dont la mère décède en 1937, quand il déclare qu'il n'a plus pu retrouver paix et sérénité après qu'il a lu Dostoïevski en 1944 et qu'il affirme que sa biographie est limitée à ses trois éléments? Évidemment, la réponse est non. Comme tous les artistes créatifs, en tant que poète, il s'est inspiré de ce qui existe, il a traduit en vers son vécu et son ressenti. Ce qui marque sa poétique c'est le fait qu'il exprime son sentiment d'appartenance et sa culture, c'est pourquoi l'œuvre de Cemal Süreya peut être lue comme une aventure de transformation de ses liens d'appartenance en poésie. Il serait juste de dire qu'il a en lui un sentiment déterminé à la naissance et une réalité personnelle vécue qui restera intacte et que ces éléments constituent un reflet dans le miroir ou une identité dans l'émergence de sa poétique. Cemal Süreya voit la vie comme une aventure de migration. Nous pouvons retrouver dans ses textes toutes ses vulnérabilités, ses réactions découlant du phénomène de migration, ses troubles, ses relations tumultueuses avec les femmes, son goût délibéré pour l'érotisme. *Üvercinka* et *Göçebe* sont marqués par la solitude, la tristesse, le deuil, la révolte et l'érotisme. Se dégagent comme thèmes, dans *Beni Öp Sonra Doğur Beni* et sa dernière œuvre *Güz Bitiği*, différents problèmes vécus entre Erzincan et Bilecik, la lutte menée au quotidien, les peurs ainsi que l'amour chargé d'érotisme. Tuğrul İnal traite dans cet article des relations de migration du poète d'un lieu à un autre, d'une femme à une autre dans un contexte intertextuel. Il vit cet état migratoire entre Erzincan et Bilecik et avec les femmes des métropoles, sautant d'une relation à l'autre; ses poèmes d'amour teintés de tristesse et d'érotisme reflètent ce curieux phénomène avec des couleurs fades et figées. Ces éléments constituent le fondement souvent tragique de la mémoire de l'auteur. Les marques temporelles, le vécu, les souvenirs et souvent la solitude caractérisent le discours poétique de Cemal Süreya tels les scènes d'un film. La douleur, la solitude, la pensée de la mort sont au cœur des préoccupations majeures de son séjour à Istanbul. Ainsi la notion de temps s'embrouille dans l'œuvre de Süreya où tout s'entremêle d'une évidence implacable. Le poète ne sait plus où il va, il vacille d'une femme à une autre tout comme il vacille entre le passé et le présent durant sa courte vie. Les amours vécus avec de nombreuses femmes disparaissent à la fin des poèmes tout comme dans sa vie, telle une triste chanson. L'amour aussi exige des soins, dit-il en acceptant son échec. Il est coincé dans le labyrinthe de la solitude. Ne lui restent que son abatement et ses souvenirs.

Mots-clés: *Cemal Süreya, poétique, migrant, érotisme, Üvercinka, Göçebe, Beni Öp Sonra Doğur Beni, Güz Bitiği*

THE POETICS OF A MIGRANT IN THE LITERATURE OF CEMAL SÜREYA

Can one really believe Cemal Süreya, born in 1931, whose mother died in 1937, who says that he could no longer find peace and serenity after having read Dostoevsky in 1944 and who asserts

* Geliş Tarihi: 08.11.2021 – Kabul Tarihi: 15.01.2022

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü. E. Öğretim Üyesi.
final@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3094-3814

that his biography is limited to these three elements? Obviously, the answer is no. Like all creative artists, as a poet, he is inspired by what exists and translates his experience and his feelings into verse. What characterizes his poetics is what he said and wrote on the feeling of belonging and his culture, which is why the works of Cemal Süreya can be read like an adventure in the transformation of his feelings of belonging into poetry. It would be right to say that he has in himself a feeling determined from birth and a personal, experienced reality that will remain intact and that these elements comprise a reflection in the mirror or an identity in the emergence of his poetics. Cemal Süreya sees life as an adventure in migration. We can find all of his vulnerabilities, his troubles, his relationships with women, his erotic pleasures and his powers arising from the phenomena of migration in all of his texts. *Üvercinka* and *Göçebe* are characterized by solitude, sadness, grief, rebellion and eroticism. From *Beni Öp Sonra Doğur Beni* and the last book *Güz Bitiği* different problems experienced between Erzincan and Bilecik, life's daily struggle, fears as well as love full of eroticism emerge as themes. Tuğrul İnal takes up the poet's migratory connections from one place to another, from one woman to another, thus his experience, in an intertextual context. The poet lives in this migratory state between Erzincan and Bilecik and the women of Istanbul. He goes from one woman to another; his poem of love tinged with sadness and eroticism reflect this phenomena in bland and frozen colors. These elements represent the solid, and often tragic basis of the authors' remembrances. The temporal characteristics, the experience, the memories and often the solitude represent the poetics of Cemal Süreya like scenes in a film. Pain, solitude and thoughts of death are the main parts of life in Istanbul. Hence the notion of time is fundamental to the works of Süreya when everything is intertwined in an unmerciful way. The poet doesn't know where he's going. He vacillates between the past and the present in his short life. The love he experienced with so many women disappears at the end of the poems like his life in a sad song. Love also needs to be nourished, he said, in accepting his failure. He is trapped in the labyrinth of solitude. The only things that remain are his depression and his memories.

Keywords: *Cemal Süreya, poetics, migrant, eroticism, Üvercinka, Göçebe, Beni Öp Sonra Doğur Beni, Güz Bitiği*

Sevgili Rilke *Genç Şaire Mektuplar* 'da *yaratan için yoksulluk olmadığı gibi, yoksul, verimsiz bir yer de yoktur* diyerek sözlerini şöyle sürdürür: (...) *Hiç değilse bir çocukluğunuz, anılarınızın bu değerli, görkemli zenginliği, (...) bir hazineniz yok mudur? Bu uzak geçmişin uyumuş duygularını canlandırmaya bakın..* Bu öğüt yollu sözleri sanki sevgili Cemal Süreya¹ için söylemiş. Yaratan ya da yaratıcı olarak şair elbette var olandan hareket ettiğine göre bu tür anlayış ya da şairce güdü Cemal Süreya'yı belli ki derinden etkileyip yönlendirmiş. Terimleşerek söylersem Rilke bu sözleri kozasından çıkan bir böcek gibi şairin poetikasını belirleyen, ona ait ne varsa, aidiyet duygusu ve kültürü için söylemiş. Gerçekten de Cemal Süreya'nın şiiri neresinden bakarsanız bakın, aidiyet bağlarının şiire dönüşüm serüveni olarak da okunabilir. Doğal olarak herkesin içinde bir aidiyet duygusu ve gerçeği olduğu düşünülürse, Cemal Süreya'nın da içinde doğuştan belirlenmiş ve hiç değişmeyecek olan kişisel, derin bir gerçekliğin var olduğu, bunun da poetikasının oluşumunda bir ayna ya da kimlik denen aynadaki bir görüntü olduğu yanlış abartısız söylenebilir. "Göç" olgusundan kaynaklı kırıklıkları, sıkıntıları, ilişkileri, kişisel zevkleri ve eğilimleri ilk kitabı *Üvercinka* 'nın erotik yüklü metinlerinden yalnızlık, hüznün, yas ve bir karşılığım biçimi olarak ikinci kitabı *Göçebe* 'ye; *Beni Öp Sonra Doğur Beni* 'den son kitabı *Güz Bitiği* 'ne kadar Erzincan'dan Bilecik'e uzanan sürgün karşısında duyumsanan ve yaşanan sıkıntılar, birikmiş ayrılıkların yükü, ölümler sonrası varlığını yeniden kurma çabaları, edinileni elinden kaçırma korkusu, kişiliğinin, ondan da

öte içinden kırılma hatlarının geçtiği poetikasının çok sayıdaki bileşenleridir. Baştan sona bütün dizelerde sürgün yolunda bir yük vagonunda gözlerini açmasıyla başlayan zaman dilimiyle kurduğu hayatı arasında çoğunlukla imgelere sırtını vermiş, kimi zaman ince alayla ifade edilmiş, kimi zaman da trajik bir biçimde dışsallaştırılmış göçebelik serüvenini metinlerarası bir gezinti yaparak izleyelim. En çok da göç ettiği ve göçebeliği Erzincan-Bilecik coğrafyasından çok birlikte olduğu kadınlar arasında yaşamış. Bir kadından ötekine, göçebe bir hayatın doludizgin sınırlarında biraz erotik, biraz hüznü, donuk ve silik renklerle dolu aşk şiirlerinde bu olguya tanık olalım. Şimdi de özellikle *Göçebe* 'deki metinlerinde Anadolu'ya açılarak insana özgü erotizm ve aşk izlekleriyle iç içe girmiş toplumsal öğeleri biçim, ses ve imgeye ağırlık vererek ne denli bir yetkinlikle işlediğini metinlerarasında görelim. Öncelikle de verimsiz, olumsuz bir gerçeklik ve temel anlatım ögesi olarak algılanagelen sürgün olgusu dolayında çizgiselden çok zamansallık sınırları içerisinde ve akronolojik düzlemde düşüncelerimizi yoğunlaştıralım. Zamansal ve düzensiz geri dönüşlerin, takınaklı takınaksız yinelemelerin yoğunlaştığı farklı, dahası iki düzeyli belirteçlere odaklanarak sürgün olgusunu açımlayalım.

Sürgün olgusunu bir çeşit bilinmeyen ya da yabancı olan ile karşılaşma, bunun sonucunda da kendini ya tanıyamaz ya da yabancı görme durumu olarak tanımlayan Paul Ricoeur'e² göre bu, her şeyden önce bireyin, buna anlatıcı demek daha doğru olur diye düşünüyorum, bir özgün kimlik içinde bulunma durumu, başka bir deyişle « ben'im ötekinin içinde bulunmam, öteki'nin de ben'im içinde bulunması » sorunsalıdır. Bu tarzda algılanan böylesi bir sorunsal doğal olarak belleğin farklı katmanlarını devreye sokar. Böylelikle sürgün olgusu lif lif anlatım kesitlerini kendi içinde harmanlayarak belleğe dayalı şiir kurgusunu ve izleğini kurar. Anlatıların iç içe geçtiği yazıda sürgünün ve belleğin sınırları da doğrusu birbirlerinden pek uzak değildir. İşte bu nedenle Üvecinka'dan başlayıp *Göçebe* 'den geçerek, *Güz Bitiği* 'ne kadar kurgunun ön yüzü olan sürgün olgusunu ön sıraya koymak, tüm metinlere sinmiş belleği canlı bir aktör olarak kullanmak değilse nedir? Bu, sürgün olgusunun, yorum alanları açan ve bir gösterge halinde ortaya çıkan bellek ile bir ortaklığı olup, yaşamöyküsel öğelerin ve bellek parçalarının zaman ve farklı uzamlar içerisinde titreşerek ve iç içe giren neredeyse sinematografik bir biçimle metne dönüşmesidir. Sürgün sırasında yaşanan ve duyumsananlar, olup bitenler, bir anı olarak geride kalmış olanlar, yerinde kalan zamana bir bir tanıklık yaparlar. Demek oluyor ki, bellek, sürgün olgusunun zorunlu yeni bir zaman geçiş evresinde inceden inceye dokunan başat parçasıdır.

Bir araç içerisinde kısa ve öz olarak tanımlamaya çalıştığım sürgün olgusunu, demem o ki, olumluluğun karşısında, bir olumsuzluk ögesi olarak görmemeliyiz. Tam da aykırı biçimde kendine yönelik bir düşünme ve yaratı ögesi olarak düşünmeliyiz. Arthur Rimbaud'nun söylediği « *ben bir başkasıdır* » sözü ben'in belleğine bir gönderme yaptığına göre, « ben » tek bir « başkası » olmayıp, belleğin parçalanıp çoğalarak birçok başkası olduğu sonucuna varmalıyız.

Şimdi de göç olgusu dolayında ilk belirteç olarak devam eden bir dizi başkaldırı sonrasında Erzincan'dan başlayan ve bir yük vagonunda çıkılan uzun, sıkıntılı bir tren yolculuğu sırasında yaşanan parça parça, oldukça görsel, belki de sinematografik deni-

lebilecek öğeler üzerine topografik düzeyde odaklanalım. « *Dağların büyük uğultusuna doğru* » yol alırken « *uzakta duru kurtlar, çakal* » sesleri arasında « *bir yük vagonunda* » annesi Gülbeyaz hanımın kollarında « *gözlerini* » açar Cemal Süreya –*Kışne Kirazını ve Göç Mevsim-*. « *Zaten nedense hep bir şehirden bir şehre yolcu olduğumu* » sorgulayan yaşlı ve lirik adam olarak trajik bir dille nasıl da duyurur yalnızlığını düzensiz bir biçimde « *Göçebe* » metninde çığlık atar gibi şu sözlerle- *Kargapazarı dağlarını dolanan yaşlı ve öfkeli bir otobüsteyim* » etrafında jandarmalar, « *silahlarını çapraz asan eşkiyalar* » vardır bir tek. Yaşlı ve lirik haliyle yalnızlığının elbet bilincindedir. Ateşler içindedir. Şöyle der şiirinin ortalarında bir yerde : « *Biliyorsun ben hangi şehirdeysem yalnızlığım başkenti orası* »dır. Vurgulamacasına söyler bu sözleri bir nefeste : « *Tutkularıyla yalnızlığını adlandır* »mak ister kızgınlıkla. Öç almak ister belki de talihin kudretinden. « *Telaşsız görünmeye çalışan bir Kafka gibi* »dır. Meydan okur, *tutsak elleri zincirlerinden sıvışır gider ve balyozla vursalar mısralarına şöyle bir demir sesi duyulur, soylu büyük ve mavi bir demir sesi. Ay kana kana batar’ken o giyotine bakar baygın baygın, şiir arayıcısı* » sıfatıyla. « *Yüzü (...) giyotine abone* »dır. –*Göçebe-* Yurdu dolanan, Kars’a giden bir gezgin, bir şövalye, yaşlı bir göçebedir.

Cemal Süreya, sevgili Onaran’ın söylediği gibi « *uzaklara takılan bir bakışın parıltısına dal* »an, « *dile* » dolaşan bir sözü söylemeyen, (...) « *göçmen kuşlara gülümse* »yen, « *yaşama sevinci veren duyarlıklara güvenen, yaşamadan bezdiren ilişkilere katlanan, sonra da keşke yalnız bunun için sevseydim seni diyebilen, sevilerin yalnızlığımızı ısıtan örtüsüne sığınan* », rüzgâr nereye savurursa oraya savrulan, atının terkisinde dünyayı dolanan ıssız bir şairdir. « *Hiçbir semtte berberi olma* »yan (...) yirmi altı yılda yirmi sekiz ev değiştiren – *Hiçbir Semtte-* bir « *otobüssever, bir Troya yolcusu* »dur. –*Mutsuzluk Gülümseyerek-*. Doğuştan beyaz bir sürgün, duman içinde kalan bir yolcudur. Dersim isyanının ortasında Bilecik’e gönderilen prangalı bir sürgün. Dizeler halinde anlattıkları nasıl da yorum alanları açar durur yeniden yeniden. Anlattıkları, kronolojyi kesip atan zamansallığı, anlatım kesitleri, bir labirent gibi iç içe geçtikçe keskinleşip somutlaşan figüratif bellek parçaları tragedya oynanan taş sahneye ne kadar da yakışır. Cemal Süreya’ya kanımca ve sanımca en çok da yas yakışır. Varlık ve yokluk arasında belleğin ortaya koyduğu bölük pörçük, renkli renksiz olguların zamansız sahnelendiği bir tragedya. Tragedyanın priması da bir sürgün. « *Bizi bir kamyonu doldurdular, tüfekli iki erin nezaretinde. Sonra o iki erle yük vagonuna doldurdular. Günlerce yolculuktan sonra bir köye attılar. Tarih öncesi köpekler havlıyordu. (...) Annem sürgünde öldü, babam sürgünde öldü. – Zuhul Tekkanat’a mektup, 23.7.1972-*

Zamansallığın yetkilendirdiği tutarlı belleğin somut ve trajik belgesi bu sözler. Üst üste bindirilmiş zamanın izleri, bir dolu hatıra, bir dolu kahverengi, solgun fotoğraf, duygular, acılar, haykırmalar, hoyrat ve düşman zamanın sınırlarında birbirleriyle iç içe geçerek, birikerek ama her daim birbirini etkileyip tetikleyerek, bir sinema şeridini oluşturur gibi Cemal Süreya’nın poetikasını oluşturuyorlar.

Beyazdan da beyaz sevgili annesi, sevgililer sevgilisi Gülbeyaz, sisli ve soğuk Kimmerler ülkesine çoktan göçmüştür zamansız ve amansız. Ödipal karmaşa içerisinde, yüreği o gündür bugündür hüznü bir sevdıyla çarpar durur pat pat. Bastıkça, « *yere basışlarındaki ağırlığı azaltmak için* » yüreği açılıp kapanır çat çat. Tarifsiz hüznüyle dolu duygusallığı katlanarak artar. Yalnızlığını, yakarışlarını, kor gibi kızgınlığını takınaklı geri dönüşler, sözcüksel dizesel yinelemelerle duyurur. Tükense de nefesi her seferinde

« gece son dönemecini de aşınca (...) bir ağartı gibi doğacak günü süzgün ve üzgün yüreğiyle güc de olsa karşılar » -*Göçebe*-. Her şey, solgun güz günleri gibi belleğinde hüznünlü bir şarkı, saygılı bir ağıt olarak kalır. Günler geçse de ağır ağır, boğum boğum hüznünlü, keskin acılar her defasında kalbine saplanır yaprak yaprak. Ana karnından doğar doğmaz kader lanet oyununu oynar ; onun da ömür ipliğini bükür. Bunu iyi bilir. –Bkz. *Az Yaşadıkça da*- Oturup kalır nereye gitse, ne yapsa ; « yalnızlığın yuvarlak masasında » yazılmıştır bir kere yalnızlığı o masada. « Yok gelecek zaman, yok » diye yazılmıştır. –*Tristram*-

Gözleri kayarken gökyüzüne usul usul, dolanırken sokaklarda dalgın dalgın, duyumsar yalnızlığını acı acı. Görür bir de gözyaşı içinde faltaşı gibi açılmış gözleriyle « 57'de kağıt bir pakette mezara koyulan babanın parçalanmış beynini » ; ossaat beyni çatlar çatır çatır. Yüreğini korku sarar. Bu gelense yine ölümdür. Yüreği bin parça, ölüm ise tek parça ; bir kefendir boynunda. -*Yunus ki Südişleriyle Türkçenin*-. Ecel terleri dökerken bağırır, haykırır : - Ölüm, senin adın ne babalık ?- Olympos'ta oturan ölümsüzler dışında, ölüm yalnızlıktır. Bunu iyi bilir.

Dolanır orada burada bir başına, görür bir daha « yalnızlığın başkentini İstanbul'da -*Göçebe*- İstanbul kara, kapkara bir duvar; öyle sevinçsiz, yüzü öyle soğuk, öyle gurbet ! -Seviş Yolcu - *Fotoğrafları tarihin sabıka kaydına geçmiştir –Onlar için Minibüs Şarkısı-* Oldum olası yakasını hiç bırakmayan yıkıntılı düşünceleri, giderek iri gagalı yalnızlıklara dönüşür. –*Ülke*- Zaman ve uzam kavramları altüst olur böylece. Acımasızca her şey birbirine karışır. Her şey allak bullak olur. İçi dışı değişiverir. Yolunu şaşırın, adresini bilmeyen acemi bir erden farksızdır. Çıkmaz sokakta bir gider bir gelir boylu boyunca.

Yıldırımlara çarpılmadan önce bu labirent İstanbul'da bildiklerinin yeniden biçimlendiği sanısına kapılır nedense ara ara, mesnetsiz ve sebepsiz.

Belleğe özgü yıpranmışlık ve karışıklıkla mantıksal bağlayıcı kullanımı unutulur, odaklanmaya yönelik sorgulamalara girilir. İstanbul'un havasında *kekre bir şeyler bulur, geçmişle gelecek arasında, acıyla sevinç arasında, öfkeyle başış arasında- Ortadoğu IV-*

Şimdiki zaman anlık ve geçici olmasına karşın Cemal Süreya belki de öfkeyle başış arasında sevdalı ve sefil bir göçebe gibi yolculuğunu aynı duyumsamalarla sürdürür bir başına nehirler bozkırlar boyunca. Porsuk çayının kenarında erkeğine her şeyini gönülden verdiğini bildiği kadınlarla *bozkıra doğru seyrele seyrele yaşamak* ister gönülden onlarla oralarda, uzayıp giden, hızlanıp yavaşlayan zaman içerisinde göz açıp kapayıncaya kadar *Dicle kıyılarında (...) yanaklarında çıban izi taşıyan kadınlar* görür, hepsi de birer *gül kurusu* ; (...) *ödevleri yenilmek olan hep bıçakla kemik arasında, susmakla ağlamak arasında-Nehirler boyunca kadınlar gördüm-*.

Cemal Süreya'nın çoğu şiirinde seçtiği sözcüklerle kurduğu söyleyiş biçimleriyle, sözcük ve dize yinelemeleriyle yarattığı ritimli düzen ve andığı yerler aynı zamanda ve orantılı bir biçimde sürgün poetikasının sınırlarının ilk belirtecini oluştururken, *güzel anılar gibi güzel, güzel anılar gibi hüznünlü, hüznünlü şarkılar gibi güzel* kadınlar da poetikasının ikinci bölümünün resimsel ve sinematografik boyutlarını oluşturur. –*Fotoğraf*- Bunun için belki de öç alma, ya da sıkıntıyı aşma duygusuyla kadından kadına yaptığı bir tür göç olgusunu poetikasının ikinci ve bütünleyici belirteci olan metinlere, öncelikle de Ülke şiirine odaklanalım bu kez bu ikinci ve son evrede.

Belirleyici konumunda özenle seçtiği sözcüklerin her birinin bilincin süzgecinden ya da bilinçaltının derinliklerinden süzülüp çıkması bir yana, çağrışımlarına ve özgürce kimi zaman dizelerin yinelenmelerine odaklanalım. Yalnız olmaktan ve bir başına bırakılmaktan duyduğu sıkıntıdan, geçer gibi görünüp de geçmeyen hain zamandan öç alırcasına bir beklentiyi sezinletmez mi yazdıkları okurun kafasında? Gerçek zamandan nasılsa kopmuştur. Çanlar çalarken acı acı sisli havalarda, aralıksız yaşadığı geçmiş ile şimdinin bir girdap gibi lif lif iç içe girmesi ve şimdinin olumsuzlanması, zamanın hain ve sinsî bir düşman olarak algılanması, Cemal Süreya'nın gerçek zamanda var olmasını aşağı yukarı olanaksız kılmaz mı? Şimdiki zaman anlık ve geçici olmasına karşın belli ki, Cemal Süreya'nın kafasında yerleşik bir beklenti olgusu olduğunu okura sezinletmez mi? İşte örneği ; üstelik yinelenen ve çağrışım zenginlikleriyle dolu şu dizeler : *Karanlık her sokağın gizli her köşesinde kendini incecik sevdiren (...) yüzüne sürgün olduğu kadın* başlı başına bir *umut*, dahası bir *misillemedir*. Başka da ne olabilir ? Dahası sıra sıra her kadın, onlarla ilişkisi, bundan duyduğu tensel doyum ve arsızca sevişmeleri, için için duyumsadığı başarı, tatlı bir huzur olmaz mı içinde ? Kılıç ve kalkanını kullanarak istediğini aldıkça, Cemal Süreya yüксеle yüксеle uçmaz mı havalarda ? Tek bir kadın vücudunda sevdiği, özlediği kadınları ve sevdiği insanları bulmaz mı sıra sıra bir leitmotif biçimde zamansal geri dönüşleriyle ; *Kardeşini*, *çocuğunu*, *dostunu*, *karısını*. Aşar böylelikle bir aldatmaca, bir düş, bir sanrı da olsa geçici *zamanın o kısa ve korkunç hükümdar* 'lığını yaşadıkça böyle muzaffer zamanı, *çarpıntılı yüreği Asya'lı (...)* kadınların *saçlarının akıntısında karadenize karışır* oradan *Akdeniz'e oradan da daha büyük sulara*. Ruhu uçar *yüzüne sürgün olduğu kadınların* ellerinde, gözlerinde, karınlarında; bir çeşit sarhoşlukla uçar *pazar, pazartesi günleri ve haftanın öbür günleri*. Uçtukça havalarda, bir ayağı Konya'da ötekisi Babil'in asma bahçelerinde, gönenir bir konkistator gibi atının sırtında ve *yüzüne sürgün olduğu kadın* terkisinde. Gittiği yerlerde cennetin kapıları açılır bir bir. Merhametlidir, yiğittir, centilmendir, cömerttir. Her şeyi yüreğinden geldiği gibi kadınlara bağışlar, üstelik *karşılıksız*. Dilediklerini verir onlara, gönüllerini satın alır, taht kurar onlara : *Para basma yetkisini, Fırat'ın in suyunu, Palandöken'i, Erzincan'ın düzünü, asma bahçelerini Babil'in, Antalya'nın denizinin (...)* dibini, *beş türlü yengeç yaşayan sularını*. Vardır içinde türlü pavuryalar, her biri taze, bir kadın gibi ayrı bir tat. Vücutlarına göç ettiği birbirinden güzel, birbirinden iyi, birbirinden sevgili kadınlar Cemal Süreya'yı nasıl da canlı tutarlar, nasıl da sevecen kırlarlar. Letafetleri marifetleri bitmez saymakla. *Saçları taralı baştan başa Rumelili kadın –Üvercinka**. Sonra gelir *saçları akşamdan çözümlü öteki kadın*, Çiçek Pasajı'nda akşamüstleri kadeh tutan bir başka kadın. –Güzelleme- Yine bir başka kadın, *bacakları tarifsiz uzun kadın*.- *San-* Bitmedi daha, gönlünü sevindiren, aldığında koynuna yüreğini çarpıtın ak memeli körpe kadınlar ve bahar çiçekleriyle saçlarını donatan güzelim Süheyla'lar, çiçek adları gibi güzel Klara'lar. Hepsi de iyilikçi kadınlar, güzel kadınlar, adları ne olursa olsun Süheyla'lar, Klara'lar, unuttururlar sevgili Cemal Süreya'ya yalnızlığını bir süre için de olsa.

Yalnızlıktan, yastan kurtulmak için durmamacasına göç eder bu nedenle bir kadından ötekisine sevgili Cemal Süreya. Ne ki artık tam olarak anımsamasa da bilinçaltının derinliklerinde yatan bir şeyler vardır içinde yine de; kıpır kıpır içini sinsî sinsî kemiren. *Aşkın meşru bir şey olmadığını, masallarda çobanın prensese kavuştuğu an aşkın sona erdiği-*

ni, buna neden olarak da ortak paydalarının kuşku ve umutsuzluk olduğuna inanır. –Z. Oral'ın *Söyleşi* Milliyet-Sanat Ekim 1983-. Bu, şimdinin olumsuzlanması ve sürekliliğinin olanaksızlığı anlamındadır. Uzun sürmüş bir yaz rüyası biter günün birinde, uyanır, gözlerini açar. Rüya hain zamanla işbirliği yapmıştır. İki de birer kocaman kötülükçü haberci kılığına girerek yazgısını belirlemişlerdir. Her yer toz duman olur, güneşin ışınları kaybolur. Göz gözü görmez olur. Bekletirler karanlıkta sevgileri. Sevgililer kaybolurlar karanlıkta bir bir. Sevgiyi saklarlar karanlıkta. Duvarlar dört bir yana yükselir. Kimsenin gücü yetmez oradan çıkmaya.

Dokuz gün dokuz gece sonra salarlar göçebe şairi, ekimsiz, uçsuz bucaksız topraklara. Sonunda zincire vurulmuş göçebe şair başlar onuncu gün ancak yolunu bulmaya. Kalesi elden gitmiş, dul ve tesellisz şair, başlar kendisini sevdirecek olan bir incecik kadını aramaya. Mümkün müdür onu bulması, eski güzel günleri yeniden yaşaması ? Her şey bir soru işareti.

Mutluluk elden gitmiştir, bulamaz, bulamayacaktır artık onları bu kalabalıkta, bu karanlıkta; *canıyla beslediği (...)* *hüznün kuşlarını, (...)* *kalabalıkta bulup bulup kaybet*'tiği kadını. Kılıç kullanan, örs kalkan tutan o değildir artık. Yalnızdır, yaşlıdır, bir başnadır artık. Hoyratça bırakılmıştır öylesine yeryüzünde. Etraf kuraktır, çoraktır, kurtuluşu bir tek *yüzüne sürgün olduğu* kadını bulmasına bağlıdır –Ülke- Her şey belirsiz, her şey rensizdir. *Karanlıkta çaksa da kibriti* bulsa da onu, yüzünü görebilmek için her şey, *her yüz kırmızı* 'dır. Sayısız yüzlerce benzer yüz, sıcak yaz günleri, sıcak yaz hüznüleri artık geride kalmış eski *bir şarkı*'dan farksızdır. *Nice hüznler (...)* *yaprak yaprak* 'tır artık. Yalnızlığın dolambacına takılı kalmıştır. –Az Yaşadıkça da- Az gitmiş uz gitmiş, kalbi boş, elleri boş, bir başına geriye dönmüştür. Görünmez ortalıkta hiç kimse, ürperir kordudan, gücünü toplasa da, atılsa da bir ok gibi ileri, koşsa da oradan oraya nafiye. Ossaat çanlar çalar. Ağır acılar içindedir. Yarı ayık, yarı sarhoştur. Bakar durur önüne arkasına, güzel yanaklı, gözleri ışıl ışıl, her yanı ateş gibi sıcak, dertlerini unutturan taptaze teknil kadınlar; sorar kendi kendine şimdi neredeler bu kadınlar?

Kara bulutlarla kaplanan gecenin karanlığında içlenir kendi kendine, korkar kapanır giderek içine. Tekmil kapılar kapanmıştır artık yüzüne. Tarifsiz bir sessizlik etrafı kaplamıştır. Taş çatlata ışık bir daha girmez içeriye, gitse de ileriye, gelse de gerisin geriye.

Bir varmış bir yokmuş, zaman içinde bir yolculuk yapmış sonunda da dönmüş gelmiş başladığı yere. Yolculuk sırasında *güzel anılar gibi güzel*, kadınlarla sarmaş dolaş olmuş ara ara. Sonunda aslına mı dönmüş? Her şey güzel anılar gibi hüznü, hüznü şarkılar gibi güzel. –Fotoğraf- İmgelemi zengin, topografyası geniş Cemal Süreya az gitmiş, uz gitmiş, ara ara bahtiyar olmuş, ne ki, yolun sonunda bedbin ve bahtsız olmuş, geri dönmüş eski evine bir başına.

Sevgili Ülkü Tamer ne güzel düşünmüş, ne güzel söylemiş Cemal Süreya'nın ardından, bam teline dokunmuş usta bir sihirbaz gibi: « *Cemal Süreya Atlas okyanusunda Fırat'ın sahidir* » demiş. Yaşamış olsa da Cemal Süreya ara ara harikalar ülkesinde, harika kadınlarla hemhal olmuş olsa da, gezip dolaşsa da sarhoş sarhoş Babil'in asma bahçelerinde, ölüm gelmeden daha ulaştığı son topografyada, neresinden bakarsanız bakın yolcu-

luğa başladığı yerdedir yine. Dünyanın düzlüğünü, belki de tekdüzeliğini hatırlatırcasına bir dönüş yapmıştır sanki. Doğrusu, ne yapmışsa, ne etmişse elbet yerindedir. Ne ki, öpse de *ay ışığında otururken* bir kadını *bileğinden*, (...) *dudağından*, *kasığından* /...*) çıkarıp caddelerde* öpse de *kaynağından* nafiledir. –*Sayım*-. Sonunda kalakalan baki bir *susuzluk ve işkence*’dir. Olup biten her şey bir *efsane*’dir. Üstelik efsaneler hep yeryüzündedir. Her şey orada olur ve her şey orada sonlanır. *Erzurum’da*, *Konya’da*, *İzmir’de*, *Kahire’de*, *Kuveyt’te*, *Tel Aviv’de* ve *her yerde*. –*Ortadoğu*–

Oyun bitmiştir. Osaat bir ses gelir kulağına; *yırtılan ipek bir ses* : İnsan sevişirken *bütün çağlarda birden ol’ur*, *geçmiş çağların hepsini birden yaşar bugünle birlikte*. (...) *Ne var ki mutluluğun kendisi değildir*. –*Yırtılan İpek Sesiyle*–

Işıklar sönerken buğulu aynalar önünde Cemal Süreya ayrılış yüklü bir hıçkırığa benzeyen, çın çın çınlayan şu son sözlerle sahnede tökezler ve son bir gayretle şöyle söyler : *Aşkılar da bakım ister*, öğrenemedin gitti.- *Seviş Yolcu*–

Aynı noktada yolun sonunda birleşen iki belirteç : Sonuç olarak belirteçlerin yükleneni ve yüklenmeleri aynı. Edebiyat göçebesi Cemal Süreya nereye gitse, ne yapsa bir göç kurbanı olarak kalır. Topografik düzeyde yaptığı göç ile erotik düzlemde bir kadından ötekisine yaptığı göç yalın bir ifadeyle aynı kalır. Hepsisi de hüznün, yalnızlığın ve umarsızlığın başlangıcıdır. Kala kala geride hatıralar kalır.

NOTLAR VE KAYNAKÇA

- 1 Süreya, Cemal, *Sevda Sözleri. Bütün Yapıtları. Şiirler*. YKY. s. 73.
- 2 Ricœur, Paul, *Du texte à l’action, essais herméneutique II* Seuil, Paris, 1986.